

Biyolojik Doğalcılık Ekseninde John Searle ve Zihin-Beden Problemi [†]**[John Searle and the Mind-Body Problem in the Context of His Biological Naturalism]****Mehtap DOĞAN ***

Ankara Yıldırım Beyazıt University

Received: 03.12.2018 / Accepted: 19.12.2018

DOI:

Research Article

Abstract: The mind-body problem is the problem of how to understand and construct the relation between mind and body. The solution for this problem requires giving satisfying definitions of the physical and the mental. Monist and dualist approaches that are dominant in philosophy of mind considers the physical and the mental as antonyms of each other. According to Searle, the solution for the mind-body problem is possible via rejecting the idea that the mental and the physical, and their related properties, are opposite of each other, and via refuting conceptual dualism. An alternative theory Searle provides is "biological naturalism." The name of the approach contains the term "biological" because it emphasizes on the consciousness as a biological entity and contains the term "naturalism" because consciousness is a part of the natural world just like other biological phenomena. In this paper, biological naturalism, as a solution proposal for the mind-body problem, will be discussed through several criticism and Searle's replies against those criticism.

Keywords: mind-body problem, John Searle, biological naturalism, dualism, materialism, consciousness.

Öz: Zihin-Beden problemi, zihin ile beden arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı sorunudur. Bu sorunun çözümü zihinsel ve fiziksel olanın tanımlarını doğru yapmayı gerektirir. Zihin felsefesi içinde hakim konumda olan monist ve düalist yaklaşımlar zihinsel ve fiziksel olanı birbirlerini dışlayan karşıt anlamlı kategoriler olarak kabul etmişlerdir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Searle'e göre, zihin-beden

[†] Bu makale, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı'na sunulan "Monizm ve Düalizme Karşı Biyolojik Doğalcılık: John Searle" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

* **Author Info:** Res. Assist. - Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Philosophy, Esenboğa Yerleşkesi, Çubuk-Ankara, TÜRKİYE.

E-mail: mdogan@ybu.edu.tr / Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-7209-1082>

To Cite This Paper: Doğan, M. (2018). "Biyolojik Doğalcılık Ekseninde John Searle ve Zihin-Beden Problemi" *MetaZihin*, 1(2): 227-240.

probleminin çözümü ancak zihinsel ve fiziksel olan ile bunlara atfedilen niteliklerin birbirleriyle zıt olduğu inancının terk edilmesi ve literatürdeki kavramsal düalizmin aşılmasıyla mümkündür. Searle'ün bunun için önerdiği alternatif yaklaşım ise biyolojik doğalcıktır. Biyolojik doğalcılık, zihnin beyindeki nörofizyolojik bir özellik olduğunu iddia etmektedir. Biyolojik doğalcılık yaklaşımı, bilincin biyolojik düzeydeki varlığına vurgu yaptığı için biyolojik; bilinç de diğer biyolojik fenomenler gibi doğal dünyanın bir parçası olduğu için doğalcılık kelimelerini içermektedir. Bu makalede zihin-beden problemine bir çözüm önerisi olarak sunulan biyolojik doğalcılık ele alınırken, bu yaklaşıma getirilen eleştiriler ile Searle'ün bu eleştirilere vermiş olduğu yanıtlar da değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: zihin-beden problemi, John Searle, biyolojik doğalcılık, düalizm, materyalizm, bilinç.

1. Giriş

Zihnin yapısı ve doğasını tanımlama çabası felsefe tarihi kadar eski olsa da zihin felsefesinin müstakil bir alan konumuna gelmesi ancak 20. yüzyılda gerçekleşmiştir. Zihinsel ve fiziksel olana farklı varlık kategorileri atfeden düalist görüş, Descartes ile başlayarak, felsefe tarihini uzun yıllar meşgul edecek zihin-beden problemini ortaya atmıştır ve bu ikilikten doğan zihnin ve fiziksel varlığa sahip bedeninin birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğu problemi zihin felsefesinin merkezi tartışma noktası haline gelmiştir. 20. yüzyılda, pozitivistimin felsefe tartışmalarında sahip olduğu büyük güç, aynı şekilde zihin felsefesini de etkilemiştir. Zihin çalışmalarının bilimsel ortamda yapılması gerektiği inancı, bilimsellik adına zihnin doğasındaki öznel öğelerin göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda, zihin felsefesi tartışmaları bilimselliğin güçlü savunucuları olan materyalistler tarafından zihni fiziksel olana indirgeyen bir bakış açısı etrafında sürdürülmüştür.

Searle, düalizm ve materyalizm arasındaki sonuca bağlanmayan tartışmaları bütün yönleriyle ele alan ve sonuçsuzluğun kaynağını tespit etme noktasında kayda değer görüşlere sahip olan en önemli çağdaş filozoflardandır. Searle'ün felsefesini özgün kılan özelliklerden en önemlisi kuşkusuz, onun temel zihin teorilerinin hemen hepsini değerlendirmeye almış olmasıdır. Kendi alternatif bakış açısını sunmadan önce materyalizmi ve düalizmi tüm yönleriyle inceleme altına alan Searle, zihin-beden probleminin neden hala üzerinde tartışılan bir konu olduğuna ışık tutma çabasına girişmiştir. Searle'ün düşüncesinin en büyük dayanağı fiziksel ve zihinsel olanı tanımlamada kullanılan kavramların yanlışlığıdır. Öznel, niteliksel, yer kaplamayan, fiziksel süreçlerle açıklanamayan, yönelimsel ve birinci tekil şahıs varlık kategorisine sahip olarak tanımlanan zihinsel durumlar ile nesnel, niceliksel, yer kaplayan,

yönelimsel olmayan ve üçüncü tekil şahıs varlık kategorisine ait olarak tanımlanan fiziksel durumlar arasındaki ikilik, Searle'e göre düalizmin zihin felsefesine yapmış olduğu büyük bir kötülük olmaktan başka bir değere sahip değildir. Zihinsel ve fiziksel olanın zıt kategoriler olarak ele alınması ve iki kategorinin içerdikleri kavramların mutlak zıtlık olarak kabul edilmesi Searle'e göre zihin-beden probleminin bugün hala çözülemesinin yegane sebebidir. Bu noktada yapılması gereken, zihin hakkında sahip olduğumuz geleneksel düalist kavramları derhal terk etmektir. Bu makalede Searle'ün fiziksel ve zihinsel olanın mutlak karşıtlık olarak kabul edilmesine yönelik eleştirileri ve bu bağlamda hem materyalizmin hem de düalizmin içinde bulunduğu kavramsal yanlışlığı ispat girişimleri ele alınacaktır. Bununla beraber, zihin-beden probleminin kavramsal düalizmden vazgeçilmediği sürece çözülemeyeceğini iddia eden Searle'ün zihin-beden problemi için bir çözüm olarak ileri sürdüğü biyolojik doğalcılık teorisi açıklanmaya çalışılacaktır. Ardından, biyolojik doğalcılığa getirilen eleştiriler ve Searle'ün bu eleştirilere verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

2. Kavramsal Düalizmin Reddi

Searle'ün zihin felsefesinin başlangıç noktasını oluşturan en büyük iddiası zihinsel olanın fiziksel olamayacağı yönündeki geleneksel kabulün yanlışlığıdır. Bu ezber bozan iddiayı temellendirmek, düalist ve materyalist bakış açısıyla bütüncül bir mücadele gerektirmektedir. Ortaya konacak bakış açısının zihin felsefesinin bu iki temel akımın üstünde bir yer edinmesi ve çözümsüz görülen zihin-beden problemine güçlü bir çözüm önerisi getirmesi de ayrıca gereklidir. Bu sebeple kavramsal düalizm reddiyesi, Searle açısından meşakkatli bir sürecin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Zihinsel olanın fiziksel olamayacağı varsayımının çıkış noktası Searle'e göre zihnin sahip olduğu öznel niteliklerin bilimin sınırları içerisine dahil edilemeyeceği ve öznel olanın nesnel araştırmasının yapılamayacağına dair inançlardır. Fiziksel olanın taşıdığı özelliklerin bütünüyle nesnel olduğu inancı, zihin felsefecilerini ya öznel özellikleri reddederek zihinsel fiziksel olana indirgemeye ya da zihnin öznelliğini kabul ederek ona farklı bir varlık kategorisi atfetmeye zorlamıştır. Searle'e göre, zihinsel ve fizikselin birbirlerini dışlayan ontolojilere sahip olduğu inancı zihin felsefesinin materyalizm ve düalizm arasında sıkışıp kalmasına yol açmasıyla birlikte materyalizmin de aslında kavramsal bir düalizmi kabul ettiği anlamına gelmektedir. Zihinsel olanı yok saymak, onun fiziksel olanın dışında olduğunu kabul etmekten başka bir şey değildir. Bu kavramsal ikilik bağlamında materyalizm ve düalizm birbirlerinden farklı değildirler. Bu sebeple Searle'ün kendi zihin teorisini oluştururken kullandığı bu argümanda vardığı ilk sonuç; eğer zihin-beden problemine bir çözüm getirilecekse bunun tek yolunun bu kavramsal ikiliği reddetmek olduğudur.

Zihin-beden probleminin içeriğini Searle şu soruyla özetlemektedir: “Tamamıyla fizikteki güç alanlarındaki maddi parçacıklardan oluşan bir dünyanın bilinçli olan sistemler içerebilmesi nasıl mümkün olmaktadır?” (Searle, 2006: 55). Searle’e göre, evrenin maddesel bir varlığı olduğunun kabul edilmesi ile zihinlerin farklı bir varlık kategorisine sahip olduğunun kabul edilmesi, felsefedeki geleneksel zihin-beden probleminin temel kaynağıdır. Çünkü zihin ve bedenin karşıt ontolojik kategorilere gönderme yapması, bu ikisi arasındaki ilişkinin açıklanmasını imkansız hale getirmektedir. Bu, felsefedeki özgür irade ve nedensellik çelişkisi ve etikteki nesnel ahlaki doğrunun olamayacağı ile olması gerektiği fikri arasındaki çelişki ile benzer bir şekilde felsefe tarihini çokça meşgul eden bir konu olmuştur (Searle, 2004: 117). Searle’e göre bu sorunun kaynağı kullanılan terminolojidir; zihin-beden, zihinsel-maddesel ya da fiziksel, indirgeme, nedensellik ve aynılık bu sorunu oluşturan ve çözümünü engelleyen terimlerdir.

“Zihinsel” ve “fiziksel” zıt anlamlı ontolojik kategoriler olarak kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, felsefedeki genel kabul, fiziksel olanın zihinsel, zihinsel olanın da fiziksel olamayacağı yönündedir. Düalist anlayışa göre, bir şey fiziksel ise o şey zihinsel olamaz. Fakat Searle’e göre bu karşıtlıklar açıkça yanlıştır. Bu karşıtlıkları kabul etmeyen Searle bilinci şöyle açıklamaktadır: “Beyin, bilinçli zihinsel durumlar gibi belirli ‘zihinsel’ görüngülere sebebiyet vermektedir ve bu bilinçli durumlar basitçe beynin üst düzey özellikleridir.” (Searle, 2004: 29). Bu yaklaşımına bir örnekle de açıklık getirme çabasında olan Searle’e göre nasıl katılık H₂O moleküllerinin buz halindeyken üst düzeyde ortaya çıkan niteliği, sıvılık da H₂O moleküllerinin dalgalı haldeyken üst düzeyde ortaya çıkan niteliği ise bilinç de beynin üst düzeyde ortaya çıkan niteliğidir (Searle, 2004: 29). Searle’ün burada ima ettiği iddia, bilinç beynin zihinsel bir özelliği ve bir diğer yandan da fiziksel bir özelliğidir. Hatta bu konuda Searle iddiasını daha ileri götürerek Descartes’ın “Ben düşünen bir varlığım öyleyse ben fiziksel bir varlığım” demesinde bir sakınca görmemektedir (Searle, 2004: 30).

Fiziksel olan aynı zamanda zihinsel de olabilir, fikrini savunan Searle’e göre bilinç, fiziksel dünyanın bir parçasıdır ve bu önermeyi kabul ettiğimizde zihinsel olanın fiziksel olanla nasıl ilişki kurduğuna dair sorunu ortadan kaldırmış oluruz. Zihnin fiziksel olmasını, beynin bir özelliği olmasıyla açıklayan Searle, sindirimin midenin özelliği olması ya da görmenin gözün özelliği olması gibi bilincin de beynin bir özelliği olduğunu söylemektedir (Searle, 2004: 115). Hem sindirim hem de bilinç Searle’e göre doğal süreçlerdir ve metafizik bir boşluk içermezler.

Zihinsel-fiziksel karşıtlığının kabulü sonucunda ya ikisinin ayrı ve farklı kategoriler olduğu kabul edilir ya da maddecilerin yaptığı gibi zihinsel olan fiziksel olana indirgenir ki bu, zihinseli yok saymaktır. Eğer bilinç, beyin süreçlerine indirgenirse bu

bilincin hiçbir şey olmadığı, yalnızca beyin süreci olduğu anlamına gelir. Searle indirgeme konusundaki bakış açısını nedensel ve kategorik indirgemeler arasında ayırım yaparak ortaya koymaktadır. Searle nedensel indirgemeyi şu şekilde açıklığa kavuşturmuştur: “Eğer bir A fenomeni nedensel olarak B fenomenine indirgenebiliyorsa, A’nın tüm davranışları B’nin davranışları tarafından açıklanabilir ve A’nın B’den fazla hiçbir nedensel gücü yoktur.” (Searle, 2004: 119). Ontolojik indirgeme ise şu anlama gelmektedir: “Sadece ve sadece A hiçbir şeyse ve yalnızca B’ye, A fenomeni, B fenomenine ontolojik olarak indirgenebilir.” (Searle, 2004: 119). Searle’e göre maddecilerin yaptığı kategorik indirgemedir; yani zihin, bedene ontolojik olarak indirgenir ve zihnin varlığı yok sayılır. Böyle bir ontolojik indirgeme Searle tarafından kabul edilemezdir. Searle’ün zihnin, beyin bir özelliği olması bakımından beyin durumlarına yalnızca nedensel olarak indirgenebilmesine izin verebileceğini düşünmek bu noktada yersiz değildir.

Nedensellik de Searle için zihin-beden problemine etki eden başka bir terimdir. Nedensellik felsefi literatürde bir olayın, diğer bir olayın nedeni olması bakımından, doğadaki neden-sonuç ilişkisi bağlamında ele alınmaktadır. Zihin felsefesinde eğer aynı nedensellik anlayışıyla beyinde gerçekleşen fiziksel olayların zihinsel olayların sebebi olduğunu kabul edersek düalist bir bakış açısı içine girmiş oluruz. Daha önce de açıklandığı gibi, Searle’ün beyin, zihinsel durumların nedeni olması bağlamında kullandığı nedensellik, eşzamanlı bir neden-sonuç bağlantısına dayandığından zihin ve beden ikiliği oluşturmamaktadır.

Searle’ün bir diğer problemlili gördüğü husus ise “aynılık” kavramıdır. Searle, sabah ve akşam yıldızının aynı olması, su ve H₂O’nun bir ve aynı şeyler olması üzerinden yola çıkarak zihinsel durumlar ile beyin nöropsikolojik durumlarının aynı şeyler olduğunu kabul edenlerin yine bir kavram karışıklığı içinde olduklarını iddia etmektedir (Searle, 2004: 110). Sıvılık nasıl ki suyun “yüzey özelliğidir,” inanmak, korkmak, ummak, arzulamak gibi zihinsel özellikler de beyin “yüzey özelliğidir.” Sıvılık moleküler özelliklerden kaynaklandığı ve aynı şekilde moleküler özellikleri etkilediği gibi zihinsel görüngüler de hem nöro-fizyolojik beyin özelliklerinden kaynaklanır hem de onlara yol açar. Sonuç olarak şöyle söylenebilir: Suyu sıvı olarak tanımlarken, biz sadece bireysel molekülü değil de “tanımın en yüksek seviyesindeki” moleküler davranışı tanımlarız, biz birinin yağmura olan inancını tanımlarken de kişinin “tanımın en yüksek seviyesinde” beyindeki nöro-fizyolojik davranışını tanımlarız (Lyons, 1985: 291).

Searle’e göre düalizm, yanlış varsayımlarına rağmen birçok insan için çekici olmaya devam etmektedir, çünkü insan sürekli olarak kendi içsel deneyimlerinin farkında ve bunların dış dünyadan farklı olduğunu ayırır. Bir yandan, bizim duygularımız ve düşüncelerimiz; bir yandan da ağaçlar, çiçekler, masalar, sandalyeler

vardır ve Searle'e göre insan, bunları birbirinden ayrı olarak düşünmekte haklıdır (Searle, 2006: 58). Düalizmi çekici yapan sadece bu da değildir, çünkü düalizm bizi aslında öldükten sonra yok olma korkusundan da kurtarır. Searle bu görüşünü şöyle dile getirmektedir: "Düalizm, sadece bizim deneyimlerimizin en açık yorumlarıyla bağdaşmakla kalmaz, aynı zamanda hayatta kalmak için sahip olduğumuz çok derin bir dürtüyü de tatmin eder." (Searle, 2006: 59). Bedenimiz öldüğünde, tamamen yok olacağımızı düşünmek bütün insanlar için çok korkunçtur ya da çok sevdiğimiz insanlar öldüklerinde onların ebediyen yok olduklarını düşünmek çok büyük bir acıdır ve Searle'e göre düalizm bizim yok olmama isteğimizi tatmin etmektedir.

Materyalizm de aynı şekilde, en az düalizm kadar çekicidir zira bilimsel ilerlemeler aslında hep materyalizmi haklı kılar niteliktedir. Bilimdeki gelişmeler bize dünyanın tamamen fiziksel güç alanlarındaki parçacıklardan oluştuğunu göstermektedirler (Searle, 2006: 59). Bu da varlığımızı açıklarken, dünya hakkında bilimden öğrendiklerimizle tutarlı olması bakımından materyalizmi gerektirmektedir; maddeden başka bir şeyin varlığını kabul etmek zihin teorilerinde açıklayıcı yönden bir kolaylık sağlamamaktadır.

Searle zihin-beden probleminin çözümüne ilişkin bakış açısını bilinç ve yönelimsellik kavramları üzerine inşa eder. Bu bakış açısını, çok yüksek derecede olmayan, bilinçli "susuzluk" örneği üzerinden geliştirir. Böyle bir his ancak bir insan ya da hayvan öznesi tarafından deneyimlendiğinde var olur çünkü öznel ya da birinci şahsa ait ontolojiye sahiptir. Fakat buradaki sorun, bu öznel hislerin geri kalan dünyanın içinde nasıl var olduğudur. Searle'ün burada ısrarla üzerinde durduğu iki kabulü vardır: Birincisine göre "susuzluğum gerçek dünyanın bir parçası olan gerçek bir fenomendir ve benim davranışlarıma nedensel olarak etkide bulunur;" ikincisine ise "benim susuzluk hissim, beynimdeki nöro-psikolojik süreçlerden kaynaklanır." (Searle, 2004: 112). Susuzluk hissinin tam olarak ne olduğu, nerede ve nasıl var olduğu Searle için cevaplanması gereken en önemli sorudur. Hisler, Searle'e göre, beyinde gerçekleşen bilinçli süreçlerdir ve bu sebeple, nöronlar ve sinirlerden daha üst bir seviyede olmakla birlikte onlar gibi beynin özellikleridir (Searle, 2004: 112). Susuzluğun bilinçli hissi, Searle açısından, beyin sisteminde devam eden bir süreçtir. Searle bilinç tanımının içerdiği önermeleri şu şekilde özetlemektedir:

- (i) Bilinç içsel, niteliksel, öznel durum ve süreçlerden oluşur.
- (ii) Bilinç, birinci şahıs ontolojisine sahip olduğu için akışkanlık ya da katılık gibi diğer doğal görüngülerde tipik olan tarzda üçüncü şahıs ontolojisine indirgenemez.
- (iii) Bilinç, her şeyin üstünde, biyolojik bir görüngüdür. Bilinç süreçleri biyolojik süreçlerdir.
- (iv) Bilinç süreçlerine beyindeki daha düşük düzeydeki sinirsel süreçler sebep olur.

- (v) Bilinç beynin yapısında gerçekleşen daha üst seviyedeki süreçlerden oluşur.
- (vi) Bilince sahip olan ve bilinci gerçekleştiren yapay bir beyin oluşturmamız için, bildiğim kadarıyla hiçbir sebep yoktur (Searle, 2006: 64).

Searle'e göre bilincin tüm formlarına nöronlar sebep olur ve bu formlar, kendisi de nöronlardan oluşan beyin sisteminde gerçekleşir. Bir başka deyişle, bütün bilinç durumları beyindeki daha alt seviye sinirsel süreçlerden kaynaklanır ve beynin biyolojik birer özelliği olarak var olurlar. Eğer Searle, geleneksel terminolojinin dayattığı "zihinsel olan fiziksel olamaz" ve "fiziksel olan zihinsel olamaz" önermelerini kabul etseydi ne olurdu? Kendisi bu soruyu şöyle cevaplandırmaktadır: "Bilinç, beyinde meydana gelen biyolojik bir süreçse, bilinç maddi bir şeymiş ve bilincin materyalist bir açıklamasına sahipmişiz gibi görünür. Ama durun! Bilinç birinci şahıs ontolojisine sahiptir ve bu yüzden de maddi olamaz; çünkü maddi şeyler ve süreçlerin tamamı bir üçüncü şahıs ontolojisine sahiptir. Bu durumda ise, bilinç zihinsel bir şeymiş ve bilincin de düalist bir açıklamasına sahipmişiz gibi görünür." (Searle, 2006: 62).

Bu cevapla görülüyor ki Searle zihin-beden probleminin çözümsüzlüğünün, kendi tanımı üzerinde de uygulayarak, tamamen düalist ve materyalist terminolojinin yanlış varsayımlarından ve bu ikisinden başka bir düşünce tarzının olamayacağı yönündeki önyargıdan kaynaklandığını savunmaktadır.

Geleneksel literatürün felsefeye dayattığı kavramlara göre zihinsel olan; öznel, niteliksel, yönelimsel, yer kaplamaz, fiziksel süreçlerle açıklanamaz ve fiziksel olan üzerinde nedensel bir etki yapması söz konusu değildir; fiziksel olan ise nesnel, niceliksel, yönelimsel değildir, yer kaplar, mikrofizikle nedensel olarak açıklanabilir, nedensel olarak işler. Searle'ün felsefesinde ise bilinç hem öznel hem de yönelimseldir ve fiziksel dünyaya aittir. Fiziksel ve zihinsel olanın özelliklerine ait bu listeyi dikkate aldığımızda görürüz ki Searle'ün bilinç anlayışı fiziksel olanın dört özelliğiyle uyum içindedir. Öznellik, niteliksellik ve yönelimsellik ise bu fiziksele ait özelliklerle çelişki içinde değildir; çünkü bu özellikler beynin bir bölümünde bulunmaktadır ve nedensel olarak daha alt seviye süreçlerle açıklanabilirler. Dolayısıyla zihinele ait olan yer kaplamama ve nedensel bir ilişkiyle açıklanamama özelliklerini taşımazlar. Aynı şekilde fiziksele ait olarak verilen nesnel olma, niceliksel olma ve yönelimsel olmama özellikleri de her durumda geçerli değildir. Searle'e göre nesnel olmayan, niteliksel ve yönelimsel bir fiziksel organizma mümkündür, zihinsel bir durumun örneğin acı durumunun sayılabilir olması için hiçbir metafiziksel engel yoktur çünkü onun da dereceleri vardır (Searle, 2004: 118).

3. Searle'ün Düalizm Eleştirisi

Searle materyalizmi çürütürken zorlanmadığını çünkü bu yaklaşımın bizim var olduğunu deneyimlediğimiz şeyleri inkar ettiğini söyler. Onun için zor olan düalizmi çürütmektir, çünkü bu görüş varlığını bildiğimiz bir şeyin varlığını inkar etmez aksine ayrı bir ontolojik kategori olarak var olduğunu söyler. Searle düalizm reddiyisini şu akıl yürütme üzerinden temellendirme girişimindedir: “Eğer reel deneyimsel dünyadaki iki şey bağımsız varoluşlara sahiplerse, bunların farklı nedensel güçleri olmak zorundadır. Fakat zihin ve beyin farklı varlıklar değil, aynı sistemin farklı seviyeleridir.” (Searle, 2004: 128). Düalistler indirgenemezliği, indirgenemez olan zihin fenomeninin onun fiziksel temelinden daha üstün olması olarak algılamaktadırlar ancak bu Searle'e göre onları çözülmesi imkansız şu ikilemin içine sürüklemektedir: “Ya bilinç nedensel olarak işleyecek ya da işlemeyecek.” (Searle, 2004: 131). Eğer bilinç nedensel olarak etki ederse kolumuzu kaldırmamızın; birisi fiziksel, birisi de zihinsel iki ayrı nedeni olur. Eğer nedensel bir işlevi yoksa da epifenomenalizme düşülmüş olur. Epifenomenalizm, zihinsel olayların beyindeki fiziksel olaylardan kaynaklandığını fakat bu fiziksel olaylar üzerinde zihinsel olayların herhangi bir nedensel etkisinin olmadığını savunan görüştür (William, 2012). Epifenomenalizm, bedenden zihne doğru tek taraflı bir nedensellik bulunduğunu kabul eder. Buna göre, zihinde bulunan her şey bedensel faaliyetlerin bir ürünüdür (Shaffer, 2005: 63).

Searle'e göre düalizmin yaptığı varsayımlar, düalizmi zihinsel durum ve olayların, fiziksel durum ve olaylar üzerinde nasıl bir etki kurduğu hususunda çözülmesi mümkün olmayan bir problemle karşı karşıya bırakmaktadır; oysa birinci şahıs ve üçüncü şahıs durumlarını farklı gerçeklikler olarak ele almadan da inceleme imkanımız vardır. Searle, düalist bakış açısıyla sorunun çözümünün imkansız olduğunu kabul ederek bu imkanı sunduğundan, her ne kadar bedenimiz öldüğünde zihnimizin yaşamaya devam etmeyeceğini güçlü bir şekilde iddia etse de düalizmin yine de “mantıksal olasılığa” sahip olduğunu söyler (Searle, 2004: 132). Ancak bu mantıksal olasılığa inanmanın irrasyonel bir tavır olacağını iddia eder.

Mantıksal olasılık, varlıksal olarak karşılığı bulunmak zorunda olmayan, ancak bizim düşünebildiğimiz durumlarda geçerlidir. Ontolojik olarak olası olan şeyler mantıksal olarak da olasıdır; ancak mantıksal olarak olası olan her şey ontolojik olarak olası değildir. Searle, düalizmin mantıksal olarak olası olduğunu söylerken onun ontolojik olarak olası olmadığını söylemektedir. Başka bir deyişle, zihnin ontolojik olarak farklı bir kategoriye sahip olması mümkün değildir ancak biz bunu mantıksal olarak düşünebiliriz.

4. Zihin-Beden Problemine Bir Çözüm Önerisi: Biyolojik Doğalcılık

Materyalizm ve düalizme getirdiği bu eleştirilerin Searle'ü götürdüğü yer biyolojik doğalcılıktır. Searle, ortaya koyduğu bilinç teorisini düalizm ve materyalizm terimlerinden kaçınarak "biyolojik doğalcılık" olarak adlandırmaktadır: "Doğalcılık'tır çünkü bu görüşe göre, zihin doğanın bir parçasıdır; 'biyolojik'tir çünkü zihinsel görüngünün varlığını açıklama tarzı biyolojiktir." (Searle, 2006: 65). Searle'ün bir başka ifadesiyle "biyolojik doğalcılık" adı, bilincin biyolojik düzeydeki varlığına vurgu yaptığı için "biyolojik" ve bilinç de diğer biyolojik fenomenler gibi doğal dünyanın bir parçası olduğu için "doğalcılık" kelimelerini içermektedir (Searle, 2007: 329). Biyolojik doğalcılığın kastettiği bilincin doğallaştırılması değildir. Searle'e göre filozoflar zihnin doğallaştırılmasından bahsederken onun öznel yanını inkar ederler. Biyolojik doğalcılıkta, bilincin doğallaştırılmaya ihtiyacı yoktur; zira zaten öznel ve niteliksel yönleriyle doğal bir fenomendir. Biyolojik doğalcılığı Searle bilinçle alakalı dört temel tez üzerine inşa eder:

- (i) Zihin durumları, gerçek fenomenler oldukları için onların elemeci bir indirgemesini yapmamız mümkün değildir.
- (ii) Zihin durumları temel olarak beyindeki daha alt seviyedeki nöro-biyolojik süreçlerden kaynaklandığı için, nörobiyolojik süreçlere "nedensel" olarak indirgenebilir, zira kendilerinin nörobiyolojiden bağımsız hayatları yoktur.
- (iii) Zihin durumları beyin sisteminin bir özelliği olarak ortaya çıkarlar ve nöronlardan daha yüksek seviyeye sahiptirler. Nöronlar tek başına bilinçli değilken, beyin sisteminin nöronlardan oluşan parçaları bilinçlidir.
- (iv) Bilinç durumları, susadığımızda su içmemiz gibi nedensel olarak işlerler (Searle, 2004: 113).

Biyolojik doğalcılık yaklaşımı birçok kesim tarafından eleştirilmiş ve bu görüşe çeşitli reddiyeler sunulmuştur. Bu eleştirilerden ilki, Searle'ün öne sürdüğü zihin teorisinin ya biyolojik süreçleri içermesi sebebiyle materyalist ya da zihnin indirgenemezliğini savunduğu için düalist olabileceğini iddia etmektedir (Searle, 2007: 330). Searle bu eleştiriyi önemsememektedir, çünkü eleştirinin çıkış noktası yine fiziksel ve zihinsel ayrımının yanlış kavramsallaştırılmasıdır. Daha önce de ayrıntılı olarak tartışıldığı gibi fiziksel olanın zihinsel olamayacağı fikri materyalizm ve düalizmden başka seçenek bırakmamaktadır ve biyolojik doğalcılığı materyalizm ya da düalizm altına yerleştirme çabası da bundan kaynaklanmaktadır.

İkinci eleştiri, beyin zihinsel süreçlere neden olması sebebiyle zihnin bu durumda nedensel bir etkisinin olmadığını öne sürmekte ve biyolojik doğalcılığın epifenomenalizmden kaçamayacağını iddia etmektedir. Searle'e göre bu karşı çıkışın

sebebi de düalist kategorileri kabul etme hatasından başka bir şey değildir. Biyolojik doğalcılığın, epifenomenalizme düşmediğini Searle dayandığı iki varsayımdan yola çıkarak şöyle gösterir:

- (i) Benim bilinçli yönelimim, kolumu kalkmasına neden olur.
- (ii) Kolumun kalmasına neden olan şeyin elektrokimyasal özellikleri olmalıdır.
- (iii) Dolayısıyla, benim bilinçli yönelimimin elektrokimyasal özellikleri vardır (Searle, 2007: 331).

Bu argümanla Searle bilincin fiziksel eyleme yol açtığını ve bilincin kendisinin sahip olduğu elektrokimyasal özellikler nedeniyle beynin kendisinden kaynaklandığını iddia etmektedir. Bu hususta, bu argümanın geçerliliği (1) ve (2) no'lu varsayımların doğruluğuna bağlıdır. Searle bunları doğru varsayımlar olarak kabul etse de bilincin fiziksel eylemlere yol açtığına dair Searle'ün varsayımsal bilgiden daha fazlasını öne sürmesi gerektiği aşıkardır. Bu şartlarda, biyolojik doğalcılığın epifenomenalizm içinde değerlendirilmemesi varsayımsal kabullere bağlı kalmakta ve karşıt görüşler için ikna edici nitelik taşımamaktadır.

Searle'e göre, biyolojik doğalcılık bizi epifenomenalizme götürmez, zira "bilincin nedensel işleyişi, beynin işleyişinin bir formudur." ve bilinç "parçası olduğu sistemden daha üstün değildir." (Searle, 2004: 131). Ancak Searle'ün epifenomenalizm ile başa çıkması çok da kolay değildir, çünkü bilince her ne kadar beyindeki süreçler sebep olsa da bilincin kendisi bir şey üretmiyormuş gibi gözükmektedir ve Searle'ün bilincin beynin yüksek seviye bir özelliği olduğuna dair tanımı, bilinci bir epifenomen haline dönüştürebilir bir tanımdır. Fakat Searle, bunun bizim nedensellik kavramını nasıl algıladığımıza bağlı olduğunu söyleyerek şunu eklemektedir: "Nedensellik, sadece bir itme-çekme meselesi değil, aynı zamanda bir şeyin başka bir şeyin oluşumundan sorumlu olmasına dair meseledir." (Searle, 2006: 70). Bunu bir örnek üzerinden açıklayan Searle'e göre benim bilinçli durumum kolumu kaldırmama sebep olur. Ancak şunu da kendisi söylemektedir ki benim beynim bilinç durumlarıma sebep olur; o halde asıl etki yine beynimdir gibi gözükmektedir. Searle bu yaklaşımı reddetmektedir çünkü ona göre, "verili herhangi bir nedensel seviyenin, nihayet temel parçacıklar seviyesine ulaşıncaya kadar daha temel seviyelerde bir zemini olduğu olgusu, yüksek olan seviyenin nedensel olarak gerçek olmadığını göstermez." (Searle, 2006: 72). Başka bir deyişle, alt seviyede nedensel bir açıklama getirmek, üst seviyedeki açıklamanın gerçek olmadığını göstermez; yani bilinç seviyesinde getirilen açıklamaların daha alt seviye fiziksel fenomenlerde bir temele sahip olması, o açıklamaları tehdit altına sokmaz.

Searle epifenomenalizmden kaçınmak ve bilincin beden üzerinde nedensel olarak etkiye sahip olduğunu temellendirmek için bilincin evrimsel işlevinden bahseder. Bizim ya da gelişmiş hayvanların bilinç olmadan evrilemeyeceği görüşünde olan Searle, insan ve yüksek hayvanların mücadelelerinin bilinçli faaliyetler yoluyla olduğunu iddia eder (Searle, 2006: 75). Örneğin, komaya girip, yere yığılan birinin mücadele etmesi Searle'e göre mümkün değildir, mücadele için bilinç gereklidir.

Searle, epifenomenalizmi mantıksal olasılık açısından reddedemeyeceğini, tek yapabileceğinin epifenomenalizme götüren sebepleri ortadan kaldırmak olduğunu söyler. Fakat Searle'ün epifenomenalizmden kaçma çabası çok da yeterli görünmemektedir, bilincin beynin bir özelliği olması aslında onun her türlü etkisinin, beynin etkisi olduğunu gösterir. Bu, Searle'ün de söylediği gibi bilincin etkisinin gerçekliğini ortadan kaldırmaya da ilk neden beyin olduğu için bu gerçeklik fiilen bir etkide bulunamamaktadır. Bilincin evrimsel işlevinde, hayatta kalabilmek ve mücadele edebilmek için bilincin gerekliliğinden bahseden Searle, bu bilinci beynin bir özelliği olarak gördüğünden evrimsel işlevi aslında beyne verir, çünkü beyin olmadan bir bilinçten bahsetmemiz söz konusu olamaz. Bilincin bizim mücadelemizdeki etkisi aslında beynin bir özelliğinin mücadelemizdeki etkisi olduğundan, bilincin beden üzerindeki etkisi, beynin beden üzerindeki etkisinden başka bir şey değildir. Searle her ne kadar kaçınmaya çalışsa da onun bizde var olduğunu iddia ettiği sistemde de beden zihne tek taraflı etkisi söz konusudur.

Biyolojik doğalcılığın üçüncü eleştirisi, bu görüşün kendi içinde çelişkili olduğu fikrine dayanmaktadır. Biyolojik doğalcılığa göre bilinç sinirsel süreçlerden kaynaklanıyorsa ve bu sinirsel süreçlerin ötesinde bir nedensel güce sahip değilse, açıkça nedensel olarak indirgenebilir. Searle biyolojik doğalcılığa getirilen bu eleştiriyi nedensel indirgemenin ontolojik indirmeyi zorunlu kılmadığı argümanı ile karşılar. Searle'e göre bilinç fiziksel süreçlerin "üstünde ve ötesinde" bir şeydir (Searle, 2007: 332). Searle, zihnin doğasının ayırt edici unsurlarından bir tanesi olarak bilince atfettiği "indirgenemez olma" özelliğini öne sürer. Bilincin biyolojik bir özellik olduğunu söylemesi, Searle'e göre burada bir indirgeme yapabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Mademki bilinç de mayoz-mitoz bölünmeler gibi ya da sindirim gibi biyolojik bir görüngü, o halde bilinç de indirgenebilmeli çıkarımı tutarlı gibi gözükse de Searle'e göre bu mümkün değildir. Zira bilinç, diğer biyolojik fenomenlerden öznel olması bağlamında farklıdır. Searle bunu şöyle dile getirmektedir: "Bilinç örneğinde, nörobiyolojik temelde tam bir nedensel açıklama verdikten sonra bile hala indirgenemez öznel bir unsur söz konusudur." (Searle, 2006: 67). Bilincin öznel deneyimini hiçbir zaman bir kenara bırakamayız; çünkü Searle'de bilinç kavramının kendisinin temel noktası bilincin öznel bir birinci tekil şahıs fenomenini tanımış olmasıdır. Bu da bilincin diğer biyolojik özellikler gibi nesnel bir üçüncü tekil şahıs

ontolojisine indirgenmesini imkansız kılmaktadır. Searle zihin ve beyin bir ve aynı şeyler olarak gören indirgemeciliği bir yandan da yukarıda verilen ontolojik-nedensel indirgemecilik ayrımıyla eleştirmektedir. Bilim tarihinde yapılan şey, aslında nedensel indirgemeye dayanarak, ontolojik indirgeme yapmaktır. Ancak Searle'e göre "bilinç meselesinde, biz nedensel bir indirgeme yapabiliriz; ancak kavramın içeriğine zarar vermeden ontolojik indirgeme yapamayız.". (Searle, 2004: 119). Bilinç her ne kadar sinirsel süreçlerle açıklanabilse de bu süreçlerle bir ve aynı şey değildir. Bilinç, ontolojik olarak birinci tekil şahsa, beyin ise üçüncü tekil şahsa aittir; dolayısıyla bu ikisi arasında ontolojik bir eşitlikten söz etmemiz mümkün değildir. Sonuç olarak, Searle bu eleştiriyi daha önce de açıklandığı üzere nedensel indirgemenin bizi bilinç örneğinde, bilincin öznel yapısından kaynaklı olarak, ontolojik indirgemeye götürmeyeceği cevabı ile karşılamaktadır.

Biyolojik doğalcılığa yönelik dördüncü eleştiri de bu görüşün çelişik fikirler barındırdığını savunmaktadır. Bu karşıt görüşe göre, eğer bilinç, beyin süreçlerinden kaynaklanıyorsa; bilinç ve beyin olmak üzere iki şey mevcut demektir. Başka bir deyişle beyin süreçleri neden olarak ve bilinç de sonuç olarak vardılar; bu da bir tür düalizmdir (Searle, 2007: 333). Searle bu eleştiriyi de nedenselliğin yanlış anlaşılması olarak değerlendirmekte ve bazı sonuçların zamansal fark getirirken, diğer bazı sonuçların nedenle eş zamanlı olduğunu vurgulamaktadır. Geleneksel literatürde, nedensellik ayrık ve farklı olaylar arasındadır ve aralarında zaman farkı vardır; bu terminoloji zihinsel olanın fiziksel olanı etkilemesine olanak vermez. Ancak Searle'e göre eş zamanlı olan birçok nedensellik örneği vardır. Etrafımıza baktığımızda odada birçok nesnenin zemine basınç uyguladığını görürüz bu baskının sebebi yer çekimidir; yerçekimi basıncın nedeni olsa da yer çekimi ve basınç eş zamanlı olarak vardılar. Masanın katılığı üzerine düşünüldüğünde de bunun nedeninin masayı oluşturan moleküllerin davranışları olduğu sonucuna ulaşılır; fakat masanın katılığı ayrı bir olay değildir, yalnızca onun bir özelliğidir (Searle, 2018: 18). Bu yaklaşıma göre, bilinç ve beyin süreçleri eş zamanlıdır; bu sebeple bilinç ve beyin süreçleri neden-sonuç ilişkisine sahip olsa da neden ve sonuç olarak iki farklı varlığa yol açmazlar. "Beyin süreçleri bilince neden olur, fakat bilincin kendisi, beynin bir özelliğidir." çıkarımı Searle'e göre zihin-beden problemi için bir çözümdür (Searle, 2018: 19).

5. Sonuç

Materyalizm ve düalizme getirdiği eleştirilerin Searle için çıkış noktası biyolojik doğalcılıktır. Biyolojik doğalcılığa göre, zihinsel fenomenler beyindeki nörofizyolojik işlemlerin sonucudur ve bu işlemler bizatihi beyin özelliğidir. Zihnin beyin nörofizyolojik bir özelliği olduğunu iddia eden bu görüş ne materyalist ne de düalist anlayış ile uyumludur. Searle zihnin fiziksel bir özellik olduğuna vurgu yaparken, zihni

diğer fiziksel fenomenlerden ayıran özelliğın öznel olduğunu da ısrarla vurgulamaktadır. Zihnin bu özneliğı zihnin merkezi unsuru olan ve materyalist bakış açısının tamamen göz ardı ettiğı bilinçten kaynaklanmaktadır. Bilinci doğal bir biyolojik fenomen olarak gören Searle, ortaya koymuş olduğu bilinç teorisini bu sebeple biyolojik doğalcılık olarak adlandırmaktadır. Zihnin yapısını araştırırken içinde bulunmamız gereken düşünce çerçevesinde Searle'e göre, zihnin merkezi unsurunu oluşturan bilinci unutmamamız; bunu da bilinci, zihnin beynin bir özelliğı olması bakımından bir engel teşkil etmeyecek şekilde açıklamamız gerekmektedir. Bunun yolunun da ontolojik öznel ve epistemik nesnel arasında yapılacak ayırmadan geçtiğini söyleyen Searle, bilincin ontolojik olarak öznel bir kategoriye sahip olduğunu söylemektedir. Ontolojik öznel, Searle'e göre bilincin nesnel epistemik araştırmasının yapılması için çelişkili bir durum ihtiva etmemektedir. Öznel ve fiziksel öğeleri birbiri ile zıtlık oluşturmayacak şekilde aynı yapının içinde birleştiren bu teori, zihin felsefesindeki tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmayı başarmıştır.

Bu çalışma kapsamında, Searle'ün biyolojik doğalcılığına getirilen eleştirileri ayrıntılı bir biçimde ele alma teşebbüsünde bulunuldu. Genel olarak, Searle'ü materyalist ya da düalist olmakla suçlayan bu karşıt görüşlerin birçoğı geleneksel fiziksel-zihinsel zıtlığı üzerine inşa ettikleri bakış açılarından sıyrılamamışlardır. Zihnin beynin bir özelliğı olduğunu söyleyerek Searle'ün materyalist bir tavırla indirgeme yaptığını iddia eden eleştiriye, yaptığı indirgemenin nedensel bir indirgeme olduğunu ve asla ontolojik bir indirgemenin söz edilemeyeceğini söyleyerek cevap veren Searle'e göre, nedensel indirgeme ontolojik indirgemeyi gerektirmemektedir. Bu cevabın akabinde Searle, beynin neden, zihnin de sonuç olarak görülmesinin bir ikilik oluşturduğu eleştirisi ile karşı karşıya gelmekte ve bunu da nedensellik tanımındaki hataya bağlamaktadır. Searle'e göre her neden-sonuç ilişkisi bir zaman farkı gerektirmemektedir. Zihin, beynin eşzamanlı bir sonucu olması bağlamında bu nedensellik bir düalizme yol açmamaktadır. Searle'ün bu cevapları vasıtasıyla ulaşılan bir sonuç da indirgeme ve nedensellik kavramlarının zihin felsefesinde kullanıldıkları anlamlarının da gözden geçirilmesi gerektiğı ve bu noktada Searle'ün yaptığı yeniden tanımlamaların dikkate değer olduğudur.

Searle'e getirilen bir diğer eleştiri beynin zihne neden olarak bir etkiye sahip olması ancak zihnin bu noktada etkisiz olması açısından, biyolojik doğalcılığın epifenomenalizmin bir türevi olduğu iddiasıdır. Searle, epifenomenalizmi zihnin de fiziksel durumlara yol açtığı gerekçesiyle kabul etmezken, bu gerekçe varsayımın ötesine geçememektedir. Epifenomenalizm eleştirisine verdiğı cevabın geçerliliğı, gerekçelendirilmeden varsaydığı zihinsel durumların fiziksel durumlara yol açtığı fikrine bağlıdır. Bu bağlılık, epifenomenalizm eleştirisi karşısında biyolojik doğalcılığın zora sokmakla birlikte, verilen cevabın kuram yüklü oluşu Searle'ün teorisinde bir

boşluk yaratmaktadır. Searle'ün biyolojik doğalcılığı hem mantıksal hem de ontolojik olarak epifenomenalizmi reddedememektedir.

6. Kaynakça

- Lyons, W. (1985). "On Searle's 'Solution' to the Mind-Body Problem." *Philosophical Studies*, Cilt: 48. Reidel Publishing Company.
- Searle, J. R. (2004). *Mind: A Brief Introduction*. Newyork: Oxford University Press.
- Searle, J. R. (2004). *Zihnin Yeniden Keşfi*. Çev. Muhittin Macit. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Searle, J. R. (2006). *Zihin, Dil ve Toplum*. Çev. Alaattin Tural. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Searle, J. R. (2007). "Biological Naturalism." Max Velmans ve Susan Schneider (Der.), *The Blackwell Companion to Conciousness* içinde. Oxford: Blackwell Publishing.
- Searle, J. (2018). *Bilincin Gizemi*. Çev. İlknur Karagöz İçyüz. İstanbul: Küre Yayınları.
- Shaffer, J. A. (1974). "Philosophy of Mind." *The New Encyclopedia Britannica Macropedia* içinde, (Cilt: 12).
- William, R. (2012). "Epiphenomenalism." Edward N. Zalta (Der.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2012 Edition) içinde. Alındığı URL: <http://platon.stanford.edu/archives/sum2012/entries/epiphenomenalism/>